

Seksialan Liitto SALLI
PL 83
00501 Helsinki
www.salli.org

SAATE

8.10.2003

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto

9. 10. 2003
ad 32/41/2002
01028:00/2002
Lauri

Viite: Lausuntopyyntö 21.7.2003 OM 32/41/2002

OIKEUSMINISTERIÖN TYÖRYHMÄMIETINTÖ 2003:5

Seksialan Liitto SALLIn lausunto oikeusministeriön työryhmämietinnöstä 2003:5 "Ihmiskauppa, paritus ja prostituutio" seuraa ohessa.

Lausuntomme löytyy myös verkkosivuiltamme osoitteesta
<http://www.salli.org/kanta/2003/om/>

Kunnioittavasti

Seksialan Liitto SALLI

Johanna Sirkia
puheenjohtaja
johanna.sirkia@salli.org
työpuh. 040 510 2114

Vastaus lausuntopyyntöön koskien oikeusministeriön työryhmämietintöä 2003:5 "Ihmiskauppa, paritus ja prostituutio"

Sisällys

- 1. Mietinnössä käytetty lähestymistapa 2**
- 2. Seksipalvelujen ostamisen kriminalisointi 4**
 - 2.1. Suojeltavat oikeushyvät 4
 - 2.2. Prostituoidun oikeushyvät 4
 - 2.3. Yleiset oikeushyvät 6
 - 2.4. Suojeluobjekti 6
 - 2.5. Kokemukset Ruotsista 7
 - 2.6. Seksinoston kriminalisoinnin suhde järjestyslakiin 7
 - 2.7. Seksinoston kriminalisoinnin suhde perusoikeuksiin 9
 - 2.8. Seksinoston kriminalisoinnin säätämisyjärjestys 10
 - 2.8.1. Seksinoston kriminalisointi perusoikeusrajoituksena 10
 - 2.8.2. Lailla säätämisen vaatimus 11
 - 2.8.3. Täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus 11
 - 2.8.4. Rajoitusperusteen hyväksyttävyyysvaatimus 11
 - 2.8.5. Ydinalueen koskemattomuuden vaatimus 11
 - 2.8.6. Suhteellisuusvaatimus 13
 - 2.8.7. Oikeusturvavaatimus 13
 - 2.8.8. Ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisvaatimus 14
 - 2.8.9. Olisiko säädettävä poikkeuslakina? 14
 - 2.9. Seksin ostaminen nuorelta 14
- 3. Paritus 15**
 - 3.1. Yleistä 15
 - 3.2. Prostituution yhteystietojen välittämisen kriminalisointi 15
- 4. Ihmiskauppa 17**
- 5. Muut ehdotukset 18**
- 6. Eriävät mielipiteet 18**
- 7. Yhteenveto 19**
- 8. Lisätiedot 20**

1. Mietinnössä käytetty lähestymistapa

Mietinnössä on asetettu tavoitteeksi prostituution, parituksen, naiskaupan ja yleisemminkin rikollisuuden vähentäminen. Mietinnössä esitellään yleisellä tasolla Suomen prostituutiotilannetta ja prostituutioon liittyviä ongelmia. Vaikka monet mietinnössä kerrotut asiat pitävät jollakin yleisellä tasolla paikkansa, niin mietinnön analyysi ei tavoita sitä arjen ja ongelmien todellisuutta, jossa prostituoidut elävät.

Mietinnössä oletetaan, että prostituutio-ongelma saadaan ratkaistua, kun siihen suunnataan oikeanlaisia toimenpiteitä. Keinona prostituution ja ihmiskaupan vähentämiseksi mietinnössä nähdään prostituution vaikeuttaminen tiukentamalla rikoslakia.

Kuitenkin todellisuudessa prostituoidut ovat heterogeeninen joukko erilaisia ihmisiä, jotka toimivat kukin omien intressiensä mukaan ja omien mahdollisuuksiensa rajoissa. Todellisuudessa on kyse oikeista elävistä ihmisistä, jotka tekevät valintoja niiden mahdollisuuksien puitteissa, joita heillä tässä yhteiskunnassa ja tässä maailmassa on. Todellisuudessa prostituutio ei ole mikään yhtenäinen ongelma, vaan se on monin eri tavoin tapahtuva toimeentulokeino, johon liittyy monia erilaisia ongelmia.

Mietinnön merkittävä heikkous on, että siinä ei lainkaan analysoida, miten voitaisiin edistää ihmisten mahdollisuuksia tehdä parempia valintoja ja välttää ongelmiin johtavia valintoja. Sen sijaan mietinnössä yksioikoisesti ehdotetaan prostituution vaikeuttamista, joka puolestaan johtaa prostituutiossa toimivien ihmisten mahdollisuuksien kaventumiseen entisestään.

Perusongelma monien prostituutioon liittyvien ongelmien takana on taloudellinen eriarvoisuus. Suurin osa sekä ulkomaalaisista että suomalaisista prostituoiduista toimii prostituutiossa siksi, että heillä on hyvin vähän tai ei lainkaan parempia mahdollisuuksia toimeentulon hankkimiseen.

Toinen suuri ongelma on oikeudellinen eriarvoisuus. Ulkomaalaisilla prostituoiduilla ei ole käytännössä minkäänlaista oikeudellista suojaa Suomessa. Tämä on perussyypä paritusorganisaatioiden valta-asemaan.

Mietinnössä ei ole myöskään tarkemmin eritelty, mikä tai millainen prostituutio nähdään ongelmaksi. Siinä pidetään itsestään selvänä, että seksipalvelujen myyminen ja mietinnössä luetellut prostituutioon liittyvät ongelmat ovat yhtä ja samaa ilmiötä.

Mietinnössä ei kunnolla nähdä sitä, että prostituutiota harjoittavilla on erilaisia yksilöllisiä motiiveja. Vaikka taloudelliset motiivit ovat yleisin ja tärkein syy harjoittaa prostituutiota, niin myös muunlaisia motiiveja esiintyy. Osa prostituoiduista on valinnut seksityön, koska pitää sitä mielenkiintoisena tai mielekkäänä työnä.

Mietinnössä sivuutetaan tämä seikka toteamalla, että "prostituutioon äärimmäisen harvoin ryhdytään aidosti täysin vapaaehtoisesti valinnan seurauksena" (s. 60). Samalla menetetään mahdollisuus ymmärtää, mikä on prostituution ongelmien dynamiikka, mistä ongelmat johtuvat ja miten niihin voisi vaikuttaa. Vaikka täysin vapaaehtoisesti ja ilman ongelmia prostituoituina toimivat ovatkin vähemmistö, niin heidän olemassaolonsa loogisesti kertoo siitä, että ongelmana ei ole seksityön tekeminen sinänsä, vaan seksityön tekemiseen liittyvät olosuhteet.

Mietintö edustaa sellaista vallitsevaa, poliittisesti korrektia ideologiaa, jonka mukaan prostituutio sinänsä on ongelma. Näkemys prostituutiosta on hyvin yksioikoinen ja sen oletetaan olevan selkeästi erotettavissa yksityisestä seksistä ja muusta seksityöstä.

Todellisuudessa raja prostituution ja yksityisen seksielämän välillä ja toisaalta prostituution ja muun seksiliiketoiminnan välillä on kuitenkin liukuva ja epämääräinen.

Mietinnössä olevassa lakiehdotuksessa käytetään prostituutiosta ilmaisua "korvausta vastaan tapahtuva sukupuoliyhteys ja siihen rinnastettava seksuaalinen teko".

Määritelmä voi kattaa monia yksityiselämän tilanteita. Samoin monien eroottisia viihdepalveluita (esim. striptease, erilaiset show't ja hieronnat) tarjoavien liikkeiden palvelut voivat joissakin tapauksissa ja joidenkin yksilöiden kohdalla sisältää sellaisia seksuaalisia merkityksiä, että ehdotetun lain tunnusmerkit täyttyvät. Mietinnössä ei ole kuitenkaan pohdittu ehdotuksen perustelujen ja seurausten suhdetta näihin alueisiin.

Näkemyksemme mukaan mietinnössä kuvatut prostituutioon liittyvät ongelmat eivät ole seurausta siitä, että harjoitetaan "korvausta vastaan tapahtuvia sukupuoliyhteyksiä ja siihen rinnastettavia seksuaalisia tekoja".

Mietinnössä kuvatuille prostituution ongelmille on yhteistä se, että kyseessä on senkaltaisen toimeentulon hankkiminen seksillä, jossa maksullista seksitoimintaa harjoittavalla ei ole lailliselle työntekijälle kuuluvaa oikeusturvaa eikä toiminnassa tarvittavia turvallisia työoloja.

Mietinnössä on esitetty hienolta kuulostavia perusteluja ja arvokkaita tavoitteita. Kuitenkaan siinä ehdotetut paritusta ja seksin ostamista koskevat säännökset eivät käytännössä edistä prostituution ongelmien ratkaisemista tai vähentämistä. Syynä tähän on se, että mietinnössä lähestytään prostituutiota ideologisenä eikä käytännöllisenä kysymyksenä.

2. Seksipalvelujen ostamisen kriminalisointi

Mietinnössä ehdotetaan seksuaalipalvelujen ostamisen säätämistä rangaistavaksi. Ehdotukseen ja sen perusteluihin sisältyy useita ongelmia, joiden takia ehdotusta ei voi pitää onnistuneena.

2.1. Suojeltavat oikeushyvät

Mietinnön mukaan ehdotetulla säännöksellä on tarkoitus suojella useita oikeushyviä. Osa näistä oikeushyvistä on sellaisia, joiden toteutumisesta on tarkoitus edistää nimenomaan prostituoitujen kohdalla. Näitä ovat seksuaalinen itsemääräämisoikeus sekä fyysinen ja psyykkinen koskemattomuus. Mietinnössä on lueteltu myös oikeushyviä, joiden toteutumisesta on tarkoitus edistää koko yhteiskunnassa, mutta joiden toteutuminen myös ja nimenomaan prostituoitujen kohdalla on hyvin oleellista. Näitä ovat sosiaalinen tasa-arvo sekä sukupuolten välinen tasa-arvo.

Mietinnön perusteluissa on kuitenkin selvä ristiriita siinä, mikä lopulta on ehdotetun kriminalisoinnin pääasiallinen suojelukohde. Onko tarkoitus todella suojella prostituoidun oikeushyviä vai yhteiskunnan yleisiä oikeushyviä? Näyttää siltä, että mietinnössä ei onnistuta perustelemaan ehdotettua kriminalisointia kummankaan suojelukohteen osalta erikseen, vaan molempia suojelukohteita käytetään ikään kuin toistensa lisäargumentteina. Seurauksena on, että ehdotettu kriminalisointi ei suojele kumpaakaan suojelukohdetta, koska käytännössä ne ovat usein ristiriidassa keskenään.

2.2. Prostituoidun oikeushyvät

Mietinnössä on lueteltu eräitä ongelmia, joiden takia prostituoitujen mahdollisuudet nauttia edellä mainituista oikeushyvistä ovat puutteellisia. Sen sijaan mietinnössä ei ole kunnolla analysoitu niitä syitä, joiden takia prostituoitujen on usein vaikea saada oikeudellista suojaa mahdollisuuksiinsa nauttia mainituista oikeushyvistä.

Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden sekä fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden loukkausten nähdään johtuvan lähinnä parittajan ja asiakkaan toiminnasta. Mietinnössä ei ole kuitenkaan lainkaan paneuduttu niihin syihin, joiden takia joidenkin prostituoitujen on vaikea tai joskus mahdoton suojautua näiltä tahoilta tulevia oikeudenloukkauksia vastaan. Tässä suhteessa olisi oleellista nähdä, millaisia eroja on ulkomaalaisten ja suomalaisten prostituoitujen sekä erilaisissa olosuhteissa toimivien prostituoitujen mahdollisuuksissa suojata omia oikeushyviään.

Mietinnössä oletetaan, että asettamalla asiakkaalle rikosoikeudellinen rangaistusuhka voidaan vähentää asiakkaiden määrää ja että tämä määrällinen asiakkaiden väheneminen johtaisi automaattisesti prostituoituihin kohdistuvien oikeudenloukkausten vähenemiseen ja siten prostituoitujen oikeuksien ja vapauksien turvaamiseen.

2.3. Yleiset oikeushyvät

Mietinnön perustelujen mukaan seksin ostamisen kriminalisoinnilla on tarkoitus suojella myös yleisiä oikeushyviä kuten sosiaalista tasa-arvoa ja sukupuolten välistä tasa-arvoa.

Mietinnön mukaan seksinoston kriminalisointi edistäisi näitä oikeushyviä yleis-prevention kautta (s. 52). Ilmeisesti ajatuksena on, että kriminalisointi vähentäisi seksin ostamista, mikä mietinnössä nähdään suoraan tasa-arvoa edistävänä.

Mietinnön perusteluista tulee esille, että usein juuri prostituoidut ovat heikossa asemassa. Tasa-arvon todellinen edistäminen edellyttäisi nimenomaan prostituoitujen ja muiden heikossa asemassa olevien tilanteen paranemista. Mietinnön perusteluista ei kuitenkaan selviä, miten näiden heikommassa asemassa olevien tilanne paranisi ehdotetun kriminalisoinnin avulla tai millä tavalla prostituoidut olisivat tasa-arvoisempia, jos heillä olisi vähemmän asiakkaita.

Epäselväksi jää, millä tavalla seksin ostamisen kriminalisoinnilla mahdollisesti aikaansaatava seksin ostamisen väheneminen parantaisi köyhyyden, asunnottomuuden, työttömyyden ja mielenterveysongelmien takia prostituutioon joutuneiden ihmisten sosiaalista asemaa ja tasa-arvoa.

Näyttää vahvasti siltä, että yleisiä oikeushyviä on käytetty perusteluna siksi, että siten yritetään saada kriminalisoinnin perustelu näyttämään hyvältä. Kriminalisoinnin todellinen tarkoitus ei siis ole ratkaista köyhyyttä ja muita sosiaalisia ongelmia, vaan tarkoitus on luoda julkisuuteen sellainen mielikuva, että ongelma ratkaistaan, vaikka se todellisuudessa vain "lakaistaan maton alle".

2.4. Suojeluobjekti

Epämääräisyys ja ristiriitaisuus suojeltavien oikeushyvien suhteen tulee esille myös tutkittaessa suostumuksen merkitystä. Mietinnön perusteluissa todetaan aivan oikein, että seksin ostamisen kriminalisointi ei olisi hyväksyttävissä, mikäli kriminalisoinnin suojeluobjektina olisi ainoastaan seksuaalinen itsemääräämisoikeus. (s. 72 - 73)

Mietinnössä asia on ratkaistu esittämällä, että suojeluobjektina onkin yleisempi intressi, joka tässä tapauksessa on yleinen sosiaalinen tasa-arvo (s.73).

Yleinen sosiaalinen tasa-arvo on abstrakti yleiskäsite, jota mietinnön perusteluissa ei kovin paljon edes pyritä konkretisoimaan. On täysin mahdotonta sanoa yksiselitteisesti, millainen vaikutus ehdotetulla kriminalisoinnilla on tällaiseen abstraktiin suojeluobjektiin.

Asian arvioimiseen vaikuttaa paljon myös jokaisen oma subjektiivinen näkökulma. Prostituution epätasa-arvoiseksi kokeva kansalainen saattaa kokea saavansa kriminalisoinnista tukea omalle ajattelutavalleen. Hänen mielessään oleva tasa-

arvon käsitys saa tukea ehdotetusta kriminalisoinnista. Suojeluobjektina olisi tällöin kansalaisten kuvitelma tai käsitys tasa-arvosta.

Ne, joiden elämään ehdotettu kriminalisointi vaikuttaa konkreettisesti, kokevat asian toisin. Prostituoitu, jonka asiakasmäärät vähenevät, joutuu tulemaan toimeen pienemmillä tuloilla tai joutuu hyväksymään sellaisia asiakkaiden tarjouksia, joista hän on ennen kieltäytynyt. Työtön tai pienituloinen, prostituoiduksi ryhtymistä harkinnut, ryhtyykin keräämään pulloja roskiksista lisätulojen hankkimiseksi. Ilman toimeentuloa Venäjällä tai Virossa asuva yksinhuoltaja, joka aikaisemmin on ansainnut rahaa Suomessa prostituoituna, ei edelleenkään löydä laillista toimeentuloa. Heidän kohdallaan ehdotettu kriminalisointi ei todennäköisesti tunnu kovin tasa-arvoiselta.

Yleisen sosiaalisen tasa-arvon käyttäminen mietinnön perusteluissa keskeisenä suojeluobjektina paljastaa sen, että ehdotetun kriminalisoinnin perimmäisenä tavoitteena ei ole prostituoitujen aseman todellinen parantaminen tai prostituutioon liittyvien konkreettisten ongelmien ratkaiseminen. Ehdotetun kriminalisoinnin todellisena suojeluobjektina onkin yhteiskunnassa ylläpidettävä kuvitelma tasa-arvosta.

2.5. Kokemukset Ruotsista

Mietinnössä viitataan Ruotsissa saatuihin kokemuksiin vuonna 1999 voimaan astuneesta seksin ostamisen kriminalisoinnista. Työryhmä on kuullut mietintöään varten asiasta vastaavia ruotsalaisia viranomaisia ja poliitikkoja, jotka ovat ylistäneet uuden lain hyviä puolia ja sen saamaa laajaa kannatusta. Sen sijaan työryhmä ei liene tutustunut siihen, millaisia konkreettisia vaikutuksia uudella säännöksellä on ollut prostituoitujen tai ex-prostituoitujen elämään.

Seksin ostamisen kriminalisointia perusteltiin Ruotsissa aikoinaan nimenomaan tarpeella suojella prostituoituja väkivaltaa vastaan. Ruotsista saatujen tietojen mukaan kriminalisoinnin jälkeen prostituoitujen kokema väkivalta on kuitenkin lisääntynyt.

Myös Ruotsissa on siis huomattavissa ristiriita siinä, mikä on kriminalisoinnin todellinen suojeluobjekti. Myönteiset kokemukset kriminalisoinnista liittyvät Ruotsissa siihen, että havaittava prostituutio on hieman vähentynyt ja että ihmiset ovat yleensä tyytyväisiä lakiin. Sen sijaan ne, joita laki eniten koskee, eivät ole hyötäneet kriminalisoinnista.

2.6. Seksinoston kriminalisoinnin suhde järjestyslakiin

Samalla kun seksinosto ehdotetaan rangaistavaksi rikoslaissa, mietinnössä ehdotetaan, että vastaava kielto poistettaisiin järjestyslaista. Tähän liittyy ongelmia, joita mietinnössä ei ole huomioitu.

1.10.2003 voimaan tulleen järjestyslain 7 §:n 1 momentissa kielletään yleisellä paikalla tapahtuva seksuaalipalvelujen ostaminen ja maksullinen tarjoaminen. Hallituksen esityksen (HE 20/2002 vp) mukaan ostamisella tarkoitetaan myös ostotarjouksen tekemistä. Hallituksen esityksessä toiminta oli kielletty "sitä, että siitä aiheutuu häiriötä ympäristölle".

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 20/2002 vp) mukaan kyseinen toiminta on jo sellaisenaan omiaan aiheuttamaan häiriötä, minkä vuoksi se ehdotti sääntelyn pohjautumista täyskieltoon. Sen sijaan lakivaliokunnan lausunnon (LaVL 22/2002 vp) mukaan häiriötä koskevaa edellytystä voi pitää perusteltuina. Hallintovaliokunta päätyi mietinnössään (HaVM 28/2002) samalle kannalle perustuslakivaliokunnan kanssa.

Vaikka säännöksestä poistettiin eduskuntakäsittelyssä häiriötä koskeva edellytys, niin säännöksen oleellinen perustelu pysyi samana: sekä hallituksen esityksessä että eduskunnan valiokuntien kannanotoissa seksin ostamisen kiellon perusteluna on siitä ympäristölle aiheutuva häiriö. Näin ollen näyttää selvältä, että järjestyslain mukaan yleisellä paikalla tapahtuvasta ostotarjousten tekemisestä voidaan tuomita sakkoon, kun ostotarjousten tekeminen aiheuttaa häiriötä.

Sen sijaan rikoslakiin ehdotetun seksinostamisen kriminalisoinnissa rangaistuskynnys nousee huomattavasti korkeammaksi, vaikka ehdotukseen sisältyykin seksin ostamisen yrityksen säätäminen rangaistavaksi.

Vuoden 2004 alussa voimaan tulevan rikoslain 5 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan teko on edennyt rikoksen yritykseksi, kun tekijä on aloittanut rikoksen tekemisen ja saanut aikaan vaaran rikoksen täyttymisestä. Jälkimmäisestä edellytyksestä mietinnössä todetaan (s. 74): "Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamista koskevassa hallituksen esityksessä on katsottu yrityksen rankaisemisessa tarvittavan konkreettisen vaaran edellyttävän, että rikoksen tähtyminen oli tekotilanteessa paitsi tosiasiallisesti mahdollista myös käytännössä uskottava vaihtoehto (HE 44/2002 vp, s. 137). Seksuaalipalvelujen ostamistilanteissa kummankin edellytyksen tulisi täytyä."

Seksinostamisessa yrityskynnyksen tähtyminen edellyttää siis, että korvaus annetaan tai luvataan ja että maksun vastineeksi saatavan seksipalvelun toteutuminen on mahdollinen ja uskottava vaihtoehto. Näin ollen pelkkä hintakyselyjen tai ostotarjousten tekeminen yleisellä paikalla ei ole rangaistava rikoksen yritys.

Mietinnössä ehdotetut säännökset johtavat yleisellä paikalla tapahtuvan prostituution osalta tilanteeseen, jossa prostituoitujen rangaistuskynnys on huomattavasti alhaisempi kuin asiakkaiden. Järjestyslain mukaan prostituoituja voidaan sakottaa jo pelkästään sillä perusteella, että he tarjoavat seksipalveluja yleisellä paikalla.

Käytännön järjestyksenvalvonnassa tämä johtaisi todennäköisesti siihen, että katuprostituutiota pyrittäisiin rajoittamaan sakottamalla prostituoituja järjestyslain perusteella. Sen sijaan asiakkaat joutuisivat rangaistuksen kohteeksi paljon harvemmin kuin prostituoidut, koska rikoslaissa rangaistuskynnys on korkeampi kuin jär-

jestyslaissa. Pelkkien ostotarjousten ja hintakyselyjen tekijät jäisivät kokonaan rankaisematta.

Kun otetaan huomioon kadulla toimivien prostituoitujen jo valmiiksi huono asema sekä mietinnössä luetellut prostituoitujen suojeluun ja tasa-arvoon liittyvät tavoitteet, niin mietinnössä ehdotettua lainsäädäntöä on pidettävä ristiriitaisena tavoitteisiin nähden.

2.7. Seksinoston kriminalisoinnin suhde perusoikeuksiin

Seksin ostamisen kriminalisointi merkitsee puuttumista yksityiselämän suojaan, koska se tosiasiallisesti rajoittaa prostituoitun ja hänen asiakkaansa oikeutta vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita toisiin ihmisiin sekä oikeutta määrätä itsestään ja omasta seksuaalisuudestaan. Mietinnössä tunnustetaan, että näin voi käydä teoriassa, mutta mietinnön mukaan käytännössä asia on toisin. (s. 55)

Mietinnön mukaan mahdollisuus prostituoitujen kokemalle fyysiselle ja psyykkiselle vahingolle on kaikissa seksipalvelujen ostamistilanteissa periaatteessa olemassa. Lisäksi prostituoituksi ryhtyminen on sen mukaan vain äärimmäisen harvoin täysin vapaaehtoista. Näin mietintö perustelee sen, miksi prostituoitun oman tahdonvapauden huomioonottaminen tässä kysymyksessä ei ole relevanttia. (s. 56)

Tämän logiikan mukaan mietintö päättyy siihen, että seksin ostamisen kriminalisointia voi perustella prostituoitujen oikeuksien ja vapauksien turvaamisella (s. 56). Mietinnön mukaan oikeudet ja vapaudet tulevat turvatuksi jo pelkästään siten, että prostituutiokontaktit vaikeutuvat tai estyvät.

Argumentaation puutteena on se, että prostituutio nähdään yksipuolisesti vain ja ainoastaan ongelmaks. Prostituutio on mietinnön mukaan tila, jossa prostituoitulla ei ole vapautta eikä oikeuksia. Kun prostituutiokontaktit vähenevät tai vaikeutuvat, lisääntyvät prostituoitun kokemat oikeudet ja vapaudet automaattisesti. Konkreettinen käytännön elämä ei kuitenkaan ole näin yksioikoista ja mustavalkoista - ei edes prostituutiossa. Käytännön elämässä yksilöt eivät voi olla täysin vapaita millään elämänalueella, vaan yksilöiden valintoja rajoittavat erilaiset olosuhteet. Siitä ei silti yleensä johdeta sitä johtopäätöstä, että yksilöiden omalla tahdonvapaudella ei olisi merkitystä. Päinvastoin: oikeudet ja vapaudet turvataan juuri siten, että yksilöille pyritään turvaamaan mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin siinä määrin kuin se on käytännössä mahdollista.

Prostituoitun tosiasiallinen valinnanvapaus saattaa olla enemmän tai vähemmän rajoitettua monien eri syiden takia. Silti prostituoitun kannalta katsottuna oleellista prostituutiossa on mahdollisuus ansaita rahaa. Oikeuksien ja vapauksien turvaaminen ei voi käytännössä onnistua, mikäli tämä prostituoitun omasta näkökulmasta katsottuna oleellisin kysymys jätetään huomiotta. Oikeuksien ja vapauksien turvaaminen voi käytännössä konkretisoitua vain siten, että yksilölle itselleen turvataan mahdollisuus vaikuttaa asioihin.

Prostituutiossa oikeuksien ja vapauksien turvaaminen edellyttää sitä, että pyritään lisäämään prostituoidun mahdollisuuksia vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kuten omiin työskentelyolosuhteisiinsa. Prostituidun oikeuksien ja vapauksien turvaaminen voi onnistua myös siten, että prostituoiduille tarjotaan muita toimeentulon mahdollisuuksia. Sen sijaan oikeuksien ja vapauksien turvaaminen ei voi onnistua siten, että toimitaan täysin yksilön omien intressien vastaisesti.

Tässä on mietinnön argumentaation merkittävä puute: se ei näe prostituoitua oikeussubjektina, jonka omilla intresseillä ja valinnoilla on oleellinen merkitys - jopa silloin kun prostituoitu olosuhteiden takia joutuu toimimaan paritusorganisaation alaisuudessa. Prostituoitu määritellään yksipuolisesti pelkästään uhriksi, jolloin samalla mitätöidään hänen omien valintojensa ja intressiensä merkitys.

Mietinnössä käytetty prostituution ja prostituoidun määrittely voidaan nähdä loukkaavan prostituoidun itsemääräämisoikeutta ja tahdonvapautta, koska se käytännössä kieltää prostituoidun oman tahdonvapauden merkityksen ja mahdollisuuden itse määritellä oma suhteensa prostituutioon.

Merkittävä ongelma mietinnön argumentaatiossa on myös siinä, että prostituution ei nähdä kuuluvan yksityiselämän suojan piiriin eikä myöskään elinkeinovapauden tai työelämän suojan piiriin. Mietinnössä ei tunnusteta prostituoidun harjoittamalle toiminnalle minkäänlaista oikeusturvaa. Mikäli prostituoidun oikeudet ja vapaudet halutaan turvata, se voi tosiasiallisesti onnistua vain siten, että prostituoidun harjoittama toiminta saa samanlaista suojaa kuin muukin laillinen toiminta.

Mietinnön argumentaatio loukkaa myös prostituoidun yhdenvertaisuutta lain edessä, kun se toteaa, että tarkoituksena on rajata säännöksen soveltaminen tilanteisiin, joissa seksipalveluja ostetaan prostituoidulta. (s. 70).

2.8. Seksinoston kriminalisoinnin säätämisjärjestys

2.8.1. Seksinoston kriminalisointi perusoikeusrajoituksena

Seksin ostamisen kriminalisointi merkitsee tosiasiallisesti puuttumista sekä prostituoidun että asiakkaan kohdalla näiden henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja itsemääräämisoikeuteen. Lisäksi se loukkaa seksipalvelun myyjän elinkeinovapautta ja yhdenvertaisuutta.

Jotta perusoikeuksia rajoittava säännös voidaan säätää tavallisena lakina, sen tulee perustuslakivaliokunnan omaksuman käytännön mukaan täyttää seitsemän edellytystä. Seuraavissa kohdissa (2.8.2. - 2.8.8.) käydään läpi perusoikeuksien rajoittamisen edellytykset ja arvioidaan ehdotettua seksin ostamisen kriminalisointia niiden kannalta.

2.8.2. Lailla säätämisen vaatimus

Mikäli eduskunta säätää lain, jolla kriminalisoidaan seksinostaminen, niin lailla säätämisen edellytys täyttyy ainakin siltä osin kuin laki kaventaa seksinostajan perusoikeuksia. Todellisuudessa tällainen kriminalisointi vaikuttaa kuitenkin enemmän prostituoitujen mahdollisuuksiin nauttia perusoikeuksista.

Ehdotettu säännös on muodollisesti suunnattu asiakkaiden toimintaa vastaan, mutta sen tosiasiallinen perusoikeuksia rajoittava vaikutus kohdistuu enemmän säännöksen kannalta sivulliseen tahoon eli myyjään. Tällöin voidaan kysyä, täytyykö lailla säätämisen vaatimus, jos lainsäätäjä ei ota huomioon perusoikeusrajoitusta, joka kohdistuu sivulliseen osapuoleen.

2.8.3. Täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus

Ehdotettu seksin ostamisen kriminalisointi voi pinnallisesti katsottuna vaikuttaa täsmälliseltä ja tarkkarajaiselta. Käytännön elämässä seksistä nauttimisen muodot ja kaupallisten seksuaalipalvelujen kirjo ovat niin moninaisia ja kirjavia, että käytännössä rajan vetäminen kielletyn seksinostamisen ja sallittujen seksuaalipalvelujen välille ei ole lainkaan tarkkarajaista.

Toinen täsmällisyyteen ja tarkkarajaisuuteen liittyvä ongelma on myös mietinnössä esille tuleva rajankäynti ystävyys- tai seurustelusuhteisiin, joissa voi olla erinäisiä taloudellisia järjestelyjä tai lahjojen antamista (s. 70). Mietinnön mukaan ei ole perusteltua ulottaa rangaistusuhkaa tällaisissa suhteissa tapahtuvaan seksiin, vaan tarkoituksena on rajata säännöksen soveltamisala tilanteisiin, joissa seksipalveluja ostetaan prostituoidulta.

Kuitenkin myös prostituoidulla voi olla ystävyys- tai seurustelusuhteita, joihin voi liittyä seksiä ja lahjojen antamista ja taloudellisia järjestelyjä. Tarkka rajanveto prostituutiokontaktien ja muiden seksikontaktien välille ei aina ole mahdollista senkään takia, että kaikki prostituoidut eivät itsekään aina vedä niin tarkkaa rajaa siihen, mikä on seksityötä ja mikä on yksityistä seksiä.

2.8.4. Rajoitusperusteen hyväksyttävyyysvaatimus

Perusoikeusrajoituksen hyväksyttävyys voi perustua johonkin toiseen perusoikeuteen. Mietinnössä väitetään ehdotetun seksinoston kriminalisoinnin suojelevan useita perus- ja ihmisoikeuksia. Käytännössä asia ei kuitenkaan toimi mietinnössä väitetyllä tavalla. Katso luku 2.7.

2.8.5. Ydinalueen koskemattomuuden vaatimus

Ehdotettu seksinoston kriminalisointi rajoittaa useita perusoikeuksia sellaisella tavalla, että on syytä pohtia, ulottuuko rajoitus näiden perusoikeuksien ydinalueelle.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on todennut, että perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvatus yksityiselämän suojan lähtökohtana on yksilön oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisien ja ulkopuolisten tahojen mielivaltaista ja aiheutonta puuttumista. Tähän oikeuteen sisältyy yksilön oikeus solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin. (PeVL 54/2001 vp, PeVL 36/2002 vp)

Rajanveto prostituutitoiminnan ja prostituoidun yksityiselämän välillä ei ole sillä tavalla selkeä ja yksinkertainen, että olisi mahdollista valvoa seksinostamisen kieltävää lakia, ilman että samalla estettäisiin tai vaikeutettaisiin prostituoitua nauttimasta yksityiselämän suojasta. Monissa tapauksissa prostituoitu myös kokee omien asiakaskontaktiensa kuuluvan nimenomaan yksityiselämänsä piiriin.

Perustuslain 7 § suojaa henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden. Säännös suojaa myös ihmisen tahdonvapautta ja itsemääräämisoikeutta (HE 309/1993 vp, s. 46). Ehdotettu kriminalisointi rajoittaisi merkittäväällä tavalla prostituoidun vapautta ja oikeutta itse määritellä ja päättää oman seksuaalisuutensa käyttämisestä.

Mietinnössä väitetään, että seksipalvelujen myyjän tahdonvapauteen ja itsemääräämisoikeuteen puuttuminen olisi mahdollista ainoastaan, jos myyjä toimii täysin vapaaehtoisesti (s. 56). Tällainen argumentointi on täysin nurinkurista, koska sen mukaan ihmisen itsemääräämisoikeutta ei tarvitse kunnioittaa, jos sitä jo rajoittavat jotkut muut tekijät.

Omasta seksuaalisuudesta päättäminen kuuluu itsemääräämisoikeuden ja henkilökohtaisen vapauden ydinalueelle riippumatta siitä, elääkö henkilö sellaisissa olosuhteissa, että hän voi tehdä täysin vapaaehtoisia valintoja, vai elääkö hän sellaisissa olosuhteissa, että hänellä ei ole parempia vaihtoehtoja kuin prostituutio. Yksilön kokemaa vaihtoehtojen vähyys ei voi oikeuttaa puuttumista hänen itsemääräämisoikeutensa ydinalueelle.

Perustuslain 18 §:n mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Prostituoiduille seksipalvelujen myyminen on ennen kaikkea keino ansaita rahaa. Kyseessä on elinkeino, jota ei ole laissa kielletty, joten se on elinkeinovapauden piirissä.

Mietinnössä vähätellään vapaaehtoisien (ihmiskaupan ja parituksen ulkopuolisen) prostituution määrää ja väitetään, että sen takia kriminalisointi puuttuisi elinkeinovapauden erittäin harvoissa tapauksissa.

Mietinnössä oleva vähättely ei kuitenkaan muuta sitä tosiasiaa, että Suomessa toimii lukuisia seksipalveluyrittäjiä, joiden elinkeinovapauden ehdotettu kriminalisointi puuttuu. Jos asiakas kriminalisoidaan, on kyse elinkeinovapauden ydinaluetta koskevasta rajoituksesta, koska ilman maksavaa asiakasta ei ole elinkeinoa.

Perustuslain 6 §:n 1 momentissa turvataan yhdenvertaisuus lain edessä. Tämän perusoikeuden ydinalueeseen kuuluu, että laki on sama kaikille. Kuitenkin mietinnössä todetaan, että seksinoston kriminalisointi on tarkoitus rajata tilanteisiin,

joissa seksipalveluja ostetaan prostituoidulta (s. 70). Tällainen rikoslain säännöksen rajausta johonkin tiettyyn ihmisryhmään loukkaa yhdenvertaisuuden oleellista sisältöä.

2.8.6. Suhteellisuusvaatimus

Kuten edellä on käynyt ilmi, seksinoston kriminalisointi ei onnistu suojaamaan niitä oikeushyviä, joita mietinnössä esitetään kriminalisoinnin tavoitteina. Näin ollen kriminalisointia ei voi pitää välttämättömänä näiden sinänsä hyväksyttävien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Lisäksi mietinnössä esitettyjä tavoitteita on mahdollista saavuttaa keinoilla, jotka eivät loukkaa prostituoidun ja asiakkaan perusoikeuksia. Näitä keinoja ovat mm. vaihtoehtoisten toimeentulomahdollisuuksien tarjoaminen, huumeiden käyttäjille tarkoitettujen hoitopaikkojen lisääminen, prostituoiduille tarkoitettujen sosiaalipalvelujen lisääminen, prostituoitujen oikeudellisen aseman parantaminen sekä köyhyyden vähentäminen.

Mietinnössä todetaan: "Ehdotetut säännökset edellyttävät myös sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämistä ja lisäämistä prostituoitujen auttamiseksi ja tukemiseksi pois prostituutiosta." (s. 64) Mietinnössä siis tunnustetaan, että siinä ehdotetut säännökset eivät ole riittäviä suojaamaan niitä oikeushyviä, joilla kriminalisointia perustellaan, jollei samalla kehitetä prostituoiduille suunnattuja sosiaali- ja terveyspalveluita.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen lisääminen on siis joka tapauksessa välttämätön edellytys prostituutioon liittyvien ongelmien vähentämiseksi. Sen sijaan mietinnössä ehdotettu seksinoston kriminalisointi ei ole tarpeellinen sosiaali- ja terveyspalvelujen kannalta, vaan se päinvastoin vaikeuttaa prostituoitujen parissa tehtävää sosiaali- ja terveydenhoitotyötä. Näin ollen seksinoston kriminalisointi ei täytä suhteellisuusvaatimusta.

2.8.7. Oikeusturvavaatimus

Seksinostamisen kriminalisointi merkitsee prostituoidun kannalta kriminalisointia, joka suoraan vaikeuttaa hänen työtään sekä puuttuu hänen yksityiselämäänsä ja itsemääräämisoikeuteensa, vaikka kriminalisointi ei muodollisesti kohdistukaan suoraan häneen itseensä. Prostituoitu ei tässä tapauksessa voi saada oikeusturvaa rikoksesta epäiltynä eikä rikoksen uhrina, vaan häntä pidetään ulkopuolisena (tai mahdollisesti todistajana).

Tällainen ongelma on jo tällä hetkellä todellisuutta paritusta koskevien oikeustapausten yhteydessä. Vaikka syytettävänä oleva parittaja olisi vienyt prostituoidulta kaikki seksipalvelujen myynnistä tulleet rahat, prostituoidut eivät voi saada ansaitsemiaan rahoja takaisin, vaan parittaja tuomitaan menettämään rahat valtiolle. Vaikka paritusta koskevaa säännöstä on perusteltu tarpeella suojella prostituoitua,

niin käytännössä paritussäännös ei takaa prostituoidulle minkäänlaista oikeusturvaa.

Samanlainen ongelma liittyy ehdotettuun seksinoston kriminalisointiin. Vaikka säännöstä perustellaan sillä, että prostituoitu on uhri, niin käytännössä prostituoitu ei voisi saada korvauksia seksinoston uhrina. Seksinostosta syytteessä oleva ei joutuisi maksamaan korvauksia prostituoidulle edes siinä tapauksessa, että asiakas olisi jättänyt lupaamansa maksun suorittamatta tai ottanut rahat takaisin.

Lisäksi mietinnössä on kriminalisointia perusteltu sillä, että prostituutio ei kuuluisi yksityiselämän suojan piiriin eikä myöskään elinkeinovapauden piiriin. Ehdotettu kriminalisointi näyttää siten johtavan siihen, että prostituoidun on hyvin vaikea saada oikeusturvaa omalle työlleen ja yksityiselämälleen.

2.8.8. Ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisvaatimus

Kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa on prostituution kannalta ristiriitaisia velvoitteita. Toisaalta velvoitetaan prostituutiosta hyötymisen tukahduttamiseen. Toisaalta velvoitetaan turvaamaan elinkeinovapaus, turvalliset työolot ja työntekijän vaikutusmahdollisuudet.

Seksinoston kieltö on ongelmallinen yksityiselämän suoja, itsemääräämisoikeutta, elinkeinovapautta, yhdenvertaisuutta ja turvallisia työoloja suojaavien ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta samoilla perusteilla, joita edellä on tuotu esille vastaavien perusoikeuksien kohdalla.

2.8.9. Olisiko säädettävä poikkeuslakina?

Seksinoston kieltö merkitsee sellaista ennen kaikkea prostituoituun kohdistuvaa perusoikeuksien rajoittamista, että olisi tarkemmin tutkittava, voidaanko se säätää tavallisena lakina vai tulisiko se säätää poikkeuslakina. Asia ei ole käytännössä niin selvä kuin mietinnössä yritetään väittää (s. 102-104).

2.9. Seksin ostaminen nuorelta

Seksipalvelujen myyminen on aikuisten työtä, jolta lapsia ja nuoria tulee suojella. Voimassa oleva rikoslain säännös, joka kriminalisoi seksin ostamisen alaikäiseltä, on siten perusteltu.

Mietinnössä ehdotettu enimmäisrangaistuksen korottaminen on kysymys, johon Seksialan Liitto ei ole riittävän asiantunteva ottamaan kantaa.

3. Paritus

3.1. Yleistä

Voimassa oleva paritusta koskeva rikoslain säännös muistuttaa perusteluiltaan ja vaikutuksiltaan edellä käsiteltyä ehdotusta seksinoston kriminalisoimiseksi. Myös paritusta koskevaa säännöstä on perusteltu sillä, että sen tarkoitus olisi suojella prostituoitua, vaikka säännöksen tosiasiallinen tarkoitus on vain vaikeuttaa prostituution järjestämistä.

Voimassa olevien ja mietinnössä ehdotettujen paritusta koskevien säännösten ongelma prostituoitujen kannalta on siinä, että ne vaikeuttavat seksityön järjestämistä laillisesti ja turvallisesti.

Jotta paritussäännöstö oikeasti suojelisi prostituoituja, sen tunnusmerkistö tulisi muuttaa, niin että taloudellisen hyödyn saaminen toisen prostituutiosta ei olisi parituksen tunnusmerkkinä. Sen sijaan tunnusmerkistöön tulisi koota sellaisia asioita, jotka suoraan loukkaavat prostituoidun itsemääräämisoikeutta, koskemattomuutta, työturvallisuutta tai muita oikeuksia.

Tällaisia kannatettavia kriminalisoitavan parituksen tunnusmerkkejä on myös mietinnön ehdotuksessa. Ehdotetussa paritusta koskevan 9 §:n kohdassa 4 mainittu painostaminen sekä ehdotetussa törkeää paritusta koskevan 9 a §:n kohdassa 3 luetellut väkivaltaiset keinot ja kohdassa 4 mainittu alaikäisen hyväksikäyttö ovat sellaisia parituksen tunnusmerkkejä, jotka tarttuvat oleellisiin kysymyksiin.

Sen sijaan prostituoitujen turvallisuuden ja oikeuksien kannalta erittäin huono on mietinnössä ehdotetussa 9 §:ssä oleva kohta 2, joka määrittelee prostituoidun yhteystietojen välittämisen paritukseksi.

3.2. Prostituution yhteystietojen välittämisen kriminalisointi

Mietinnössä ehdotetaan rikoslain 20 luvun (seksuaalirikoksista) 9 §:n (paritus) 1 momenttiin lisättäväksi 2 kohta, jonka mukaan paritukseksi määriteltäisiin myös taloudellisen hyödyn hankkimiseksi tapahtuva prostituoidun yhteystietojen välittäminen ja prostituoidun toiminnan markkinoiminen.

Ehdotuksen perusteluissa (s. 78) väitetään: "Yhteystietojen välittämiseen kohdistuva nimenomainen kriminalisointi ei kuitenkaan vaikeuttaisi prostituoitujen elämää muissa kuin prostituutioon liittyvissä tilanteissa."

Prostituoidun näkökulmasta katsottuna väite on virheellinen. Säännös vaikeuttaa prostituoidun mahdollisuuksia ansaita toimeentuloaan ja tehdä työtään itsenäisesti. Säännös saattaa myös johtaa prostituoitujen syrjintään. Välillisesti säännös voi siten vaikeuttaa prostituoitujen elämää hyvinkin paljon.

Tällä hetkellä suomalaiset prostituoidut voivat toimia itsenäisesti käyttämällä markkinoinnissa erilaisia kontaktikanavia kuten lehtien kontakti-ilmoituksia, erilaisia deittipalveluita ja internet-sivustoja. Ehdotettu säännös vaikeuttaisi prostituoidun mahdollisuuksia toimia tällä tavalla itsenäisesti.

Kun erilaiset laillisesti toimivat kontakti-ilmoitusten julkaisijat ja muut palveluntuottajat kieltäytyvät julkaisemasta prostituoiduiksi tietämiensä tai epäilemiensä henkilöiden ilmoituksia, joutuvat prostituoidut turvautumaan laittomasti toimiviin parittajiin. Tämä johtaa prostituoidun huonompaan asemaan ja lisää prostituutujen hyväksikäyttöä, koska laittomasti toimivat yhteystietojen välittäjät veloittavat suuremman korvauksen markkinointipalveluistaan.

Kontakti-ilmoituksia markkinoinnissaan käyttävä prostituoitu voi myös pyrkiä salaamaan oman toimintansa todellisen luonteen entistä tarkemmin, niin ettei laillisesti toimiva ilmoituksen julkaisija saa tietoa hänen toiminnastaan. Tämä taas johtaisi siihen, että deittipalveluiden kontakti-ilmoituksista ei voisi enää päätellä, millaista seuraa ilmoittaja on hakemassa tai tarjoamassa. Tämä häiritsisi kaikkien deittipalveluita käyttävien mahdollisuutta löytää itselleen sopivia ilmoituksia.

Useimmat ulkomaalaiset prostituoidut, jotka jo tällä hetkellä toimivat paritusorganisaatioiden alaisuudessa, eivät sen sijaan joutuisi suoraan kohtaamaan tämän säännöksen seurauksia, koska heidän markkinoinnistaan huolehtii jo tällä hetkellä paritusorganisaatio. Koska kyseessä ovat laajat ja taitavasti toimivat organisaatiot, on todennäköistä, että ehdotettu säännös ei vaikeuttaisi niiden toimintaa.

Ehdotuksen perusteluissa (s. 78) väitetään lisäksi: "Rangaistussäännös suojaisi osaltaan myös yksilön oikeutta välttää tavanomaisissa elämäntilanteissa kohtaamasta ilmoituksia, joilla markkinoidaan prostituutiota. Säännöksellä olisi siten osaksi samanlainen merkitys kuin 17 luvun 20 §:llä, joka koskee sukupuolisiveellisyttä loukkaavaa markkinointia."

Todellisuudessa kuitenkin aidosti prostituutiota markkinoivat ilmoitukset ovat olleet vain osa niistä ilmoituksista, joita julkisuudessa on yleisesti kutsuttu prostituutioilmoituksiksi. Kyseessä on erilaiset seksialan ilmoitukset, joista valtaosassa markkinoidaan puhelinseksipalveluita. Joukossa on myös striptease-palveluiden, sm-studioiden, seksikauppojen ja pornotuottajien ilmoituksia.

Hyvänä esimerkkinä tästä seksialan ilmoittelusta voidaan mainita Helsingin Sanomissa vuoteen 2002 asti julkaistuja ilmoitusosastoja "Viihdelinjat" ja "Muut viihdepalvelut". Julkisuudessa käydyssä keskustelussa monet sanoivat kokevansa tämän "prostituutioilmoittelun" häiritsevänsä. Monista kommenteista oli kuitenkin huomattavissa, että todellisuudessa eniten oli kiinnitetty huomiota niihin ilmoituksiin, joissa markkinoitiin puhelinseksipalveluita. Todellisuudessa Helsingin Sanomat myös kontrolloi ilmoituksia, niin että ilmoitusosastossa "Muut viihdepalvelut" käytettävää kielenkäyttöä rajoitettiin hyvin tiukasti. Sen sijaan puhelinseksi-ilmoituksille tarkoitettussa ilmoitusosastossa "Viihdelinjat" sallittiin paljon vapaammin seksiin ja prostituutioon viittaavia sanoja. Joten todellisuudessa "sukupuolisiveellisyttä loukkaavaa" ja prostituutioon viittaavaa markkinointia esiintyi

paljon enemmän puhelinseksimainoksissa kuin aidoissa prostituutioilmoituksissa. Päättäessään luopua "prostituutioilmoittelusta" Helsingin Sanomat todellisuudessa luopui kaikesta seksialaan liittyvästä ilmoittelusta, koska käytännössä lehden oli mahdotonta tietää, markkinoitiinko jossain ilmoituksessa oikeasti esimerkiksi striptease-palvelua vai prostituutiota.

Mikäli prostituution markkinoinnin kielto toteutetaan ehdotuksen mukaisesti, sillä ei ole vastaavaa vaikutusta kuin Helsingin Sanomien ja muiden lehtien tekemillä päätöksillä lopettaa seksi-ilmoitusten julkaiseminen. Syy selviää ehdotuksen perusteluista (s. 80): "Rikosvastuu edellyttää, että se, jonka tietoja on välitetty, on todella ryhtynyt 1 kohdassa tarkoitettuun toimintaan eli korvausta vastaan tapahtuvaan sukupuoliyhteyteen, siihen rinnastettavaan tekoon taikka 18 vuotta nuoremman henkilön tekemään muuhun seksuaaliseen tekoon."

Käytännössä säännös ei siis vaikuta siihen, että puhelinseksiä markkinoidaan edelleen mainoksilla, joissa käytetään hyvin suoraan prostituutioon viittaavia ilmauksia. "Bordelleja", "seksipalveluita", "ilotyttöjä" ja "seksikkäitä naisia" mainostavat puhelinseksiyritykset ja niiden markkinointikanavat eivät joudu rikosvastuuseen, koska luvattua todellista prostituutiokontaktia ei koskaan tapahdu.

Käytännössä tämä johtaa siihen, että prostituutioilmoittelulta näyttävä markkinointi jatkuu. Sen sijaan prostituoitujen tai prostituoiduiksi epäiltyjen mahdollisuudet saada julkaistua omia ilmoituksiaan heikentyvät. Tämä saattaa johtaa syrjintään, jos puhelinseksiyritykset saavat vapaasti julkaista ilmoituksiaan, mutta naispuoliset seksialan yksityisyritykset eivät saa julkaista vastaavia ilmoituksia, jos heitä epäillään prostituoiduiksi.

On täysin ilmeistä, että ehdotettu säännös ei onnistu suojelemaan niitä oikeushyviä, joita ehdotuksessa väitetään suojeltavan.

4. Ihmiskauppa

Ihmiskaupan torjuminen on tärkeä tavoite. Tämän tavoitteen toteuttamisessa on oleellista, että se tapahtuu sellaisilla tavoilla, jotka eivät heikennä ihmiskaupan uhrien asemaa.

Mietinnössä ehdotetut ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa koskevat säännökset (rikoslaki 25 luku, 3 ja 3a §) ovat pääosin hyvin perusteltuja. Säännökset todennäköisesti kattavat hyvin kaikki prostituoituja hyväksikäyttävät ihmiskaupan muodot. Sen sijaan muussa kuin prostituutiotarkoituksessa tapahtuvan ihmiskaupan osalta tunnusmerkistössä edellytetyt teon tarkoitukset eivät ole riittävän kattavia.

Ehdotetussa 3 §:ssä olevassa ihmiskaupan tunnusmerkistössä kuvatut keinot ja teot kattavat hyvin kaikki kuviteltavissa olevat ihmiskaupan muodot. Sen sijaan tunnusmerkistössä edellytetyt teon tarkoitukset eivät ole täysin kattavia. Ih-

miskaupan tarkoituksina on lueteltu prostituutio, siihen rinnastettava seksuaalinen hyväksikäyttö, pakkotyö, muu ihmisarvoa loukkaavat olosuhteet ja elinkauppa.

Mietinnössä esitetään (s. 89), että termi pakkotyö olisi riittävä, vaikka se on selvästi kapea-alaisempi ilmaisu kuin Suomea velvoittavissa kansainvälisissä asiakirjoissa käytetyt vastaavat ilmaisut. Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevassa lisäpöytäkirjassa käytetään ilmaisua "pakkotyö tai pakollinen palvelu, orjuus tai muu orjuuden kaltainen käytäntö tai orjuuden kaltaiset olot". Euroopan unionin ihmiskauppaa koskevassa puitepäätöksessä käytetään ilmaisua "pakkotyö tai muu pakollinen työ tai pakottamalla saadut palvelut, orjuus tai orjana tai epävapaina pitämisen kaltaiset käytännöt".

On helposti kuviteltavissa tilanteita, joita ei voi määritellä suoranaisesti pakkotyöksi, mutta jotka kuitenkin ovat orjuuden kaltaisia oloja tai epävapaina pitämisen kaltaisia käytäntöjä. Esimerkiksi laittomasti maahan tuotavien ihmisten myyminen kotiapulaisiksi ja tällaisen pimeän työvoiman oikeudellisesti turvattoman aseman hyväksikäyttö on Palermon lisäpöytäkirjan ja EU:n puitepäätöksen mukaan nähtävä ihmiskauppana. Termi pakkotyö ei kuitenkaan välttämättä kata tällaista tilannetta, mikäli kyseiset kotiapulaiset kuitenkin saavat jonkinlaista palkkaa ja ovat hakeutuneet tähän työhön omasta halustaan.

Jotta ihmiskauppaa koskeva 3 §:n tunnusmerkistö olisi riittävän kattava, tulisi teon tarkoituksia luettelevaan listaan lisätä pakollinen palvelu sekä epävapaina pitämisen ja orjuuden kaltaiset käytännöt ja olot.

5. Muut ehdotukset

Mietinnössä on ehdotettu myös muutoksia pakkokeinolakiin sekä eräitä muita lakimuutoksia. Niitä ei kommentoida tässä lausunnossa, koska Seksialan Liitolla ei ole niistä riittävää asiantuntemusta.

6. Eriävät mielipiteet

Mietinnössä on kaksi eriävää mielipidettä, joiden kummankin ensi sijaisena kantana on, ettei seksinostamista tule kriminalisoida. Yhdymme tähän näkemykseen. Eriävissä mielipiteissä esitetyt argumentit seksin ostamisen kriminalisointia vastaan ovat merkittäviä.

Toissijaisena kantana eriävissä mielipiteissä ehdotetaan, että mahdollinen seksin ostamisen kriminalisointi rajoitettaisiin niihin tilanteisiin, joissa seksiä ostetaan henkilöltä, joka on paritus- tai ihmiskaupparikoksen kohteena. Tätä ehdotusta emme pidä hyvänä, koska siihen liittyvät samat ongelmat kuin mietinnössä ehdotettuun seksin ostamisen kriminalisointiin. Lisäksi paritussäännöksen muuttaminen

mietinnössä ehdotetulla tavalla merkitsisi käytännössä sitä, että kaikki prostituoidut olisivat käytännössä parituksen kohteena.

Toisessa eriävässä mielipiteessä on lisäksi esitetty, että seksin ostamisen kriminalisointiin ryhdyttäessä olisi kriminalisoitava myös seksin myyminen. Nähdäksemme mielipiteessä esitetty perustelut ovat paikkansa pitäviä.

Molempien osapuolien kriminalisoiminen on oikeudellisesti parempi ja tasaveroisempi ratkaisu kuin pelkästään toisen osapuolen kriminalisoiminen. Silloin myös prostituoitu voi saada rikoksesta epäillylle tai syytetylle kuuluvan oikeudellisen suojan. Tilanne on siten parempi kuin seksinostamisen kriminalisoinnissa, jolloin prostituoitu on oikeudellisesti ulkopuolisen asemassa, vaikka kriminalisointi suoraan vaikuttaa hänen tilanteeseensa ja hänen perusoikeuksiinsa.

Jos tavoitellaan pelkästään seksin ostamisen määrällistä vähentämistä, niin todennäköisesti sekä myymisen että ostamisen samanaikainen kriminalisointi on tehokkaampi kuin pelkkä ostamisen kriminalisointi. Ongelmana on kuitenkin, että prostituutiota ei saada kokonaan poistettua ja kriminalisoinnilla aiheutetaan prostituutiossa ilmenevien ongelmien vaikeutuminen.

Lisäksi seksin myymisen ja ostamisen kriminalisointiin liittyy lähes samat ongelmat, joita tässä lausunnossa on tuotu esille seksin ostamisen kriminalisointiin liittyen. Niinpä seksin ostamisen ja/tai myymisen kriminalisointia ei voi pitää hyväksyttävänä.

7. Yhteenveto

Työryhmän mietinnössä ehdotettu ihmiskauppaa koskeva laki on nähdäksemme tarpeellinen ja toteuttamiskelpoinen. Lausunnossamme on ehdotettu pientä tarkentavaa korjausta ihmiskauppaa koskevaan säännökseen.

Paritusta ja seksin ostamista koskevat lakiehdotukset ovat erittäin ongelmallisia ja ristiriidassa asetettujen tavoitteiden sekä perusoikeuksien kanssa.

Ehdotamme uuden työryhmän asettamista paritusta ja prostituutiota koskevan lainsäädännön muuttamistarpeen tutkimiseksi. Työryhmässä tulisi olla edustettuna ne tahot, joita käsiteltävänä olevat säännöksen eniten koskevat ja joilla on käytännön asiantuntemusta alan ongelmista:

- suomalaiset prostituoidut
- maahanmuuttajaprostituoidut
- ulkomaalaiset prostituoidut
- muut seksialan työntekijät kuten striptease-esiintyjät, sm-alan ammattilaiset ja eroottiset hierojat sekä
- prostituution parissa työskentelevät sosiaali- ja terveysalan työntekijät.

8. Lisätiedot

Tarkempia perusteluita löytyy asiantuntijalausunnosta, jonka Seksialan Liitto SALLIn edustaja esitti oikeusministeriön työryhmälle 26.3.2003. Lausunto löytyy internetistä:

<http://www.salli.org/kanta/2003/omtr/index.html>

Tätä lausuntoa koskeviin tiedusteluihin vastaa:

Seksialan Liitto SALLIn puheenjohtaja

Johanna Sirkia

työpuh. 040 510 2114 (Lady Johanna)

sähköposti: johanna.sirkia@salli.org